

AIMO KAPIAINEN

SODAN JÄLKEEN

AIMO KAPIAINEN

SODAN JÄLKEEN

BoDTM
BOOKS on DEMAND

© 2017 Aimo Kapiainen

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi
Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-951-568-412-7

1

Haudat sankarihautausmaalla ovat moitteettoman suorassa rivissä. Hautausmaan ikivanhat, suuret männyt seisovat kumpujen äärellä suorina ja jyhkeinä kuin antaakseen suojaa vainajille. Suojaa, jota nämä eivät enää tarvitse. Moni näiden kumpujen äärellä on tuskaisena kysynyt, miksi unelmamme on haudattu tänne? Miksi emme niitä saaneet elää?

Nuori nainen on kyyristynyt yhden kummun viereen. Eeron hauta. Rakkain, joka naisella ikinä on ollut, lepää siellä sankarivainajana. Nainen on siinä pitkään liikkumatta, ajatuksiinsa vaipuneena. Tuo vainaja siinä viimeisessä leposijassaan ja hän, Liisa Männikkö, olivat saman kylän kasvatteja. Lapsena he leikkivät yhdessä kylän muiden lasten kanssa. Kävivät koulua yhdessä. Iloitsivat, surivatkin yhdessä, jos siihen oli aihetta. Nuoruus oli heille onnellista kasvun aikaa. Nainen muistaa, miten he Eeron kanssa vähitellen alkoivat yhä enemmän

viihtyä juuri toistensa seurassa. Vielä talvisodan aikaan he saivat elää yhdessä muiden kyläläisten kanssa ikään kuin sodan varjossa. Sota oli lähellä. Rintamalinjat vain muutamien kymmenien kilometrien päässä. Se oli pelottavaa, mutta heillä oli toisensa. Yhdessä he suunnittelivat tulevaisuutta. He menisivät naimisiin. Perustaisivat perheen.

Talvisota päättyi. Se antoi toivoa. Sitten alkoi taas sota. Jatkosota. Se oli sota, jota he olivat pelänneet. He tiesivät, että Eero joutuisi nyt ikänsä perusteella lähtemään rintamalle. Liisa muistaa ne viimeiset päivät, viimeiset hetket, jotka he olivat saaneet yhdessä viettää. Hän muistaa miten katkeraa oli erota. Liisa on aina ollut voimakkaasti tunneihminen. Eero oli yrittänyt luoda optimismia. Kaikki menisi lopulta hyvin. Tulevaisuutta ei heiltä otettaisi.

Aikaa ei voida pysäyttää. Ei voitu silloinkaan, miettii Liisa. Viimeiset tunnit, viimeiset minuutit. Siitä erosta tuli viimeinen.

Nainen havahtuu ajatuksistaan. Nousee seisomaan ja näkee miten armeijan kuorma-auto ajaa juuri hautausmaan ohi. Tumman vihreä, miltei likaisen harmaa. Se menisi hänen kotikylänsä ohi. Sieltä edelleen rintamalle. Luultavasti autossa on tarvikkeita sotilaille. Kenties elintarvikkeita.

Liisa on tullut polkupyörällä parinkymmenen kilo-

metrin takaa haudalle ikään kuin jäähyväiskäynnille. On ollut vahvoja huhuja siitä, että kohta on lähdettävä evakkoon. Toiselle puolelle maata. Kuka tietää pääseekö tänne enää koskaan. Joskus tulee rauha, se on selvä. Mutta onko tämä alue enää silloin omaa maata? Talvisodassa vältyttiin tällä seudulla evakosta. Kuinka käy nyt, mietti Liisa?

Miehen kaatumisesta on jo vuosia. Se tapahtui jatkosodan alkuvaiheissa. Monesti nainen on vuosien aikana täällä haudalla käynyt. Monet kyyneleet hän on saanut vuodattaa. Ajan myötä kyyneleet ovat kuivuneet. Kai-paus ja ikävä eivät ole kadonneet.

Apein mielin nainen lähtee polkemaan kohti kotiky-läänsä. Kohti rakasta kotiaan. Paikkaa, joka ainakin vielä on hänen kotinsa. Hän luo vielä viimeisen katseensa hautausmaalle. Sankarihautausmaalle.

2

Korppi kaartelee pienen peltoaukean yllä. Syksyisen autereista taivasta vasten sen musta hahmo on helppo havaita. Tehtyään muutaman kierron vielä leikkaamattoman kaurapellon päällä, lintu siirtyy vaatimatonta aukeaa reunustavaan metsään. Ajoittain se rääkäisee karhealla äänellään tehden olemassaolonsa huomatuksi. Metsän yläpuolella lintu siirtyy hiukan pohjoisemmaksi, synkän korpimaiseman ylle.

Pellon eteläpuolella on korkea metsäinen mäki. Korkeita kuusia, joukossa muutama kookas rauduskoivu. Koivujen lehdet ovat vielä kesäisen vihreitä. Niiden heleä väri antaa juhlanan vastapainon kuusien miltei synkän tummalle oksistolle. Syyskesän aurinko ei jaksa nousta niin korkealle keskipäivälläkään, että sen säteet lämmittäisivät vielä hieman vihantaa laihoa.

Pellon vieressä on vähäinen raivattu alue. Siihen on tarkoitus tehdä pieni kaistale peltomaata jo olemassa

olevan lisäksi. Aukean laidalla lapiomies kaivaa ojaa. Mies keskeyttää hetkeksi työnsä. Vilkaisee ylös korppia.

– Onkohan sillä kiikarissa ketun tappaman jäniksen jäänteet vai kaveriako etsinee?

– Korppi, pahan ilman lintu! Niin sanoi mammavainajani aikanaan, mutisee mies itseksensä.

Ojan kaivaja, Aholan Arvo on ollut tavallaan onnekas. Hänet on jo kotiutettu, vaikka sota jatkuu vielä. Hän kuuluu niihin vanhempiin ikäluokkiin, vuosisadan alku vuosina syntyneisiin, joista miehiä on laskettu jo siviiliin. Näin onnekkaisesti on käynyt myös hänen kaverilleen, naapurin Pekalle. Tämä, muuten varsin syrjäinen kylä ei kuitenkaan ole kovinkaan syrjässä sotatoimi-alueesta ja rintamalinjasta. Tykkien jytinä ja ajoittaiset vihollisen pommikonelaivuet muistuttavat kyläläisiä karsealla tavalla sodan jatkumisesta. Varsinkin lapsia on varoiteltu rintamalinjojen taakse soluttautuneista vihollisotilaista, desanteista. Kylät kaakkois- ja eteläpuolella on jo aikoja sitten evakuoitu. Sen suhteen väki täälläkin on varpaillaan. Yleisesti uskotaan, että evakkoon lähtö on vain ajan kysymys.

Kauaa ei mies jouda korpin lentoa seuraamaan. Innolla hän jatkaa taas kaivamista. Ojan kaivu kuitenkin keskeytyy. Saarekkeiden yläpäässä jokin rusahtaa. Mies oikaisee selkensä ja jää katsomaan kaurapellon yli tummaan kuusikkoon. Jokin siellä liikkuu. Kuusikosta il-

mestyy kohta mies näkyviin. Miehellä näkyy olevan ase olallaan.

Naapurin Pekkahan se sieltä laskeutuu mäen rinnettä pellon laitaan. Samassa Pekan lintukoira tavoittaa kaivumiehen ja alkaa kerjätä huomiota. Mies hyvittää sitä hetken raaputtamalla koiran kaulan kuvetta. He näyttävät kyllä tuntevan toisensa.

Kohta myös metsämies saavuttaa kaivajan ja koiransa.

– Terve Arvo! Sinä se jaksat vaan tehdä vielä töitäkin. Minä en ole enää aikoihin välittänyt tehdä mitään.

– Terve vaan terve!

– Ovat nämä ajat mitä ovat. Ei tiedä koska täältä on evakkoon lähdeittävä. Tänne alas suojaiseen paikkaan ei melu kuulu, mutta tuonne korkealle mäen päälle tykkien jytinä kantautui selvästi. Onhan se joku filosofi tosin kai joskus sanonut, että vaikka tietäisit huomenna kuolevasi, istuta kuitenkin tänään vielä omenapuu, jatkoi Pekka.

– Luulin jo, että sieltä kuusikosta ilmestyy desantti kiväärinsä kanssa. Niitäkin kuuluu olevan liikkeellä. Olet oikeassa. Kuoleman varjossahan tässä on eletty. Jotakinhan täällä on kuitenkin oman terveytensäkin takia puuhasteltava. Viime päivinä on rintamalla vilkastunut, myöntelee Arvo puheikumppaninsa havaintoja.

– Läksin tässä aikani kuluksi Tessun kanssa metsälle, jos vaikka joku kanalintu sattuisi kohdalle. On noista ikävuosista sen verran hyötyä, että kotiuttivat meidät jo

rintamalta, tuumii Pekka ikätoverilleen.

– Ei tuosta voi vielä iloita, vastaa Arvo. Kuuluvat jo kutsuvan joissakin joukko-osastoissa meidän ikäluokkiakin takaisin rintamalle. Toissa päivänä kävin kunnantalolla. Antoivat todella epämiellyttävän tehtävän. Piti kotimatalla viedä palvelukseen astumismääräys Heikkilän Manulle ja Suonuutin Einolle. Ovat molemmat meidän ikäluokkaa. Voi se vielä tulla määräys meillekin. Taitaa olla painetta rintamalla. Onhan tässä olo vähän niin kuin sillä syksyisellä jäniksellä, jolla on jo valkoinen turkki, mutta maassa ei vielä yhtään lunta. Selvittiin siitä ensimmäisestä reissusta, vaikka väliin tarkalle ottikin.

Naapurukset olivat rintamalla suunnilleen samoilla alueilla ja samat paikat olivat tuttuja kummallekin. Arvo jatkoi. – Sinäkin varmaan muistat sen pienen Vasikka-saaren siellä ihan meren rannan tuntumassa. Saari tuntui olleen kovin haluttu kummallekin. Sen omistushan vaihtui yhden vuorokauden aikana moneen kertaan. Vieläkin hirvittää, kun muistelen tapausta. Olin siellä konekiväärin panoslaatikoiden takana, kun vastapuolen kollega lähetti luotisuihkun aivan eteeni. Maata ja kuraa vain tuli päälleni. Jos olisi vain hituisenkin ylemmäs suunnannut, huonosti kai siinä olisi käynyt.

– Sielläkö se naapurin Eero kaatui?

– Ei ollut siellä. Hän kuului toiseen joukkueeseen. Oli enemmän sisämaassa päin, vastaa Arvo.

– Ikävä tapaus. Hänellä taisi olla perheen perustamisenkin aluillaan. Kunnan työmies ja rehti kaveri.

– Se on totta, jatkaa Arvo toverinsa kehuja.

– Eeron menetys oli kova isku erityisesti hänen mieltitylleen, Männikön Liisalle. Tämähän toki saivat omalla kohdallaan kokea tuhannet naiset ja joskus miehetkin, sanoo Pekka.

– Niin, sellaista on sota, toteaa Arvo ykskantaan.

Pekka jatkaa vielä naapurinsa aloittamaa jutustelua saaren taisteluista ja sen valtauksista ja menetyksistä.

– Kovasti haluttuhan tuokin saaren pahanen, josta kerroit, tuntui olleen. Eipä siinä ehditty saannoille lainhuutoja hakea ennen kuin tilanne ja omistaja taas vaihtuivat, heittää Pekka vähän kevyemmälle.

– Eipä tiedä kuinka monta kaveria siellä rintamalla vielä ehtii kaatua. Huhuja on toki ollut, että rauhaa oltaisiin hieromassa.

– Rauhaahan me kaikki tietysti haluaisimme, myöntelee Arvo. Paljon väkeä on kaatunut ja tuhansittain on myös haavoittunut. Naapurikylän Erkkilän Viljokin maaka vieläkin sairaalassa. Kranaatin sirpaleet olivat iskeytyneet alaselkään, eikä niitä kuulemma ole saatu kaikkia ainakaan vielä pois. Siitä voi jäädä kipuja loppuelämäksi. Hyvä, että pystyy kuitenkin ilmeisesti kävelemään.

Tällä kertaa eivät naapurukset jatka rintamamuistoja pitemmälle.

– Näyttää kaura vielä varsin vihannalle, toteaa Pekka ja jatkaa.

– Sirpeillä kun leikataan, niin tuleentuuhan se vielä viisikoillakin.

– Vihantaa on. Toki siitä itämiskelpoista siementä jo saisi. Onneksi ei ole ollut vielä niin kylmiä, että olisi halla sitä vikuuttanut. Tämä on sellainen paikka, että aina tässä vilja valmistuu myöhään. Tuo korkea mäki etelän puolella ja ympäröivä metsä varjostavat. Nytkin aurin gon säteet osuvat viljaan vain tuossa saarekkeiden pohjoispäässä. Aivan viemärin varrella. Siinä näyttää kau rakin ihan valmiilta. Maa on varsin pehmeän sorttista, eikä sitä pääse keväällä aikaisin muokkaamaan. Sinul tahan minä lainasin keväällä suokengät hevoselle, jotta olisi edes kohtuullisessa ajassa saanut tehtyä.

– Hyvinkö pysyivät kengät hevosella?

– Hyvin pysyivät. Oli sideraudat oikein sopivat. Yri tänkin tässä vähän laajentaa. Kävisi edes tuuli paremmin ja kuivuisi maa nopeammin. Ei tätä oikein kuivaksi saa näillä sarkaojilla. On tuo viemärin vesi varsin korkealla. Yhtenä syksynäkin piti jättää vilja pellolle, kunnes maa jäätyi. Ei kestänyt hevosta. Appiukkohan nuo saarekkeet on aikanaan raivannut. Pitää kai minun nyt vuorostani jatkaa tätä työtä.

– Heikki oli sitkeä mies raivaamaan peltoa, muistelee Pekka jo edesmennyttä naapuriaan. – Hänen ikäpol-

vensa nämä tämän kylän pellot suurimmalta osalta ovat tehneet.

– Paljonhan se Heikki peltoa raivasi. Melkein käsipelissä, kunnes sitten terveys petti, vahvisti Arvokin.

Samassa Pekan pystykorva alkaa haukkua viemärintakana korvessa ja mies kiirehtii haukulle. Arvo puolestaan huomaa kellostaan ruoka-ajan koittaneen. Lyö lapion maahan ja lähtee kävelemään puolen kilometrin päässä olevaan kotiinsa, jossa arvelee ruuan jo odottavan.

– Jos ei kummempia satu, tulen iltapäivällä jatkaamaan, miettii mies.

Ohi mennessään hän näkee kasaamansa hakokasan kantojen raosta taas kurkistavan uteliaan kärpän. Se on siellä kiinnostuneena tarkkaillut Arvon touhuja ennenkin.

– Kunhan haot vähän kuivuvat, poltan kasan syksymällä. Saa kärppä lähteä evakkoon. Helpostihan se noin nopealta eläimeltä käy. Ei sillä pitäisi tähän aikaan poikasiakaan olla, ajattelee mies. Kävellessään hän huomaa korpin taas saapuneen suon reunan ylle. Nyt niitä kaartelee siinä kaksin kappalein. – On näköjään kaveri löytynyt, arvelee mies. Koiran haukkukin lakkaa. – On tainnut tulla karkko, vai oravaako lie Tessu härnännyt.

Kotiin tultuaan mies tuskin ehtii ulko-ovesta sisälle, kun Aune-vaimo jo kerkeää kertomaan uutisen.

– Lähetti kävi juuri äsken ilmoittamassa, että tärkeimmät kalusteet ja viljelykoneet tulee siirtää maantien varteen Leipäkiven mäelle. Kuorma-autot hakevat sieltä tavarán asemalle. Kaksi päivää antoi aikaa. Ilmoittavat myöhemmin koska ihmisten ja karjan on lähdettävä.

Arvo pysähtyy keskilattialle. Hän vain seisoo siinä ääneti. Selvästi isku on ollut kova. Ei tieto yllätyskään ollut. Tämä saatettiin arvata. Olihan naapuripitäjä jo evakuoitu aikaisemmin. Arvon ainoa kommentti oli:

– Vien kalut huomenna mäelle.

– Käy syömään. Perunat ovat hellalla. Liha ja kastike löytyvät uunista. Minä lähden riista-aitasta hakemaan taikinan lämpenemään. Pitää leipoa leipää, jos ehtisi ennen kuin on evakkoon lähdettävä.

Isoäiti Helena, perheen kesken mamma, joka tavallisesti on iloinen ja optimistinen olemukseltaan, on nyt hänkin kuin poissa tolaltaan.

– Hae Aune vain taikina lämpenemään. Hyvä, että pappa ehti ennen kuolemaansa tehdä uuden napakan taikinatiinun. Se pitää ottaa mukaan evakkoon. Tarvitsehan sitä varmasti siellä uudessa paikassakin. Voihan siinä kuljettaa matkalla monenlaista tavaraa.

Mutta mammasta tuntuu, että vaikka suu tuottaa sanoja, kaikki on vain niin tyhjää ja sisällyksetöntä. Sanat tuntuvat vain siltä, että ne tulevat suusta, koska on kuin pakko jotakin sanoa. Sitten Helena muistaa jotakin —

saunan. Sauna on hänelle aina ollut harras, melkein pyhä asia.

– Minä lämmitän huomenna saunan. Ehditään vielä kerran käydä omassa saunassa. Ei tiedä onko siihen enää koskaan tilaisuutta.

Talossa on vanha savusauna. Se on varsin ränsistynyt röttelö. Helenalle se kuitenkin aina on ollut rakas paikka. Se on samanlainen mihin hän on lapsesta saakka tottunut lapsuuden kodissaan. Arvo on joskus sanonut, että kunhan sota loppuu, niin hän tekee uuden ulos lämpiävän nykyaikaisen saunan.

Matkalla aittaan Aunen päässä pyörii koko mennyt elämä. Lukemattomat kerrat hän on tämän aittapolun kulkenut. Silloinkin, kun Arvo oli rintamalla ja hän joutui itse kantamaan vastuun perheen ja talon arjesta, hän koki pärjäävänsä. Hänellä oli vahva usko siihen, että kaikki menee hyvin ja kaikesta selviydytään. Hän uskoi, että tämä sukupolvien ajan сувulla ollut maa kannattelee ja tarjoaa lujan alustan mistä ponnistaa jatkossakin. Nyt vain uhkaa kaikki pohja pudota pois. Aina ennen tämän polun kulkiessaan hänellä on ollut positiivisella tavalla kiire. On ollut halu päästä ja ehtiä eteenpäin. Saada aikaan enemmän asioita.

Nyt hän ensimmäisen kerran kokee, että tämä aittapolku on liian pitkä. Ensimmäisen kerran hän pysähtyy ja istahtaa aitan porraskivelle. Tuntuu vain jotenkin voi-

SODAN JÄLKEEN on romaani, joka kertoo pienten rajaseutukylien ihmisistä. Kotirintamasta. Taistelusta pelkoja, puutetta ja epävarmuutta vastaan. Täällä sodan äänet kantautuivat siviiliväestön korviin päivittäin. Kaiken tämän keskelläkin ihmiset säilyttivät elämänuskonsa ja tulevaisuuden toivonsa. Kerronnan ajanjakso lähtee aivan jatkosodan loppuvaiheista syksyllä 1944 jatkuen siitä muutamia vuosia eteenpäin.

ISBN: 978-951-568-412-7

9 789515 684127